

Функціонально-стильові особливості англомовного комп'ютерного дискурсу

Роботу виконано на кафедрі теорії, практики та перекладу англійської мови НТУ України «Київський політехнічний інститут»

Статтю присвячено англомовному комп'ютерному дискурсу, який є поєднанням усного та письмового аспектів комунікації з принципово новими структурними та стилістичними властивостями. Проаналізовано специфічні ознаки та комунікативні особливості комп'ютерного дискурсу.

Ключові слова: комп'ютерний дискурс, функціонально-стильовий підхід, Інтернет, мережева мова, віртуальність.

Мойсеєнко С. Н. Функціонально-стильові особливості англоязычного компьютерного дискурса.

Статья посвящается английскому компьютерному дискурсу, который является сочетанием устного и письменного аспектов коммуникации с принципиально новыми структурными и стилистическими свойствами. Анализируются конкретные признаки и коммуникационные особенности компьютерного дискурса.

Ключевые слова: компьютерный дискурс, функционально-стилевой подход, Интернет, сетевой язык, виртуальность.

Moiseienko S. M. Functional-Style Peculiarities of English Computer Discourse. This article is devoted to the English computer discourse, which is a combination of oral and written aspects of communication with fundamentally new structural and stylistic characteristics. The research analyses the specific traits and communication features of computer discourse.

Key words: computer discourse, functional-style approach, Internet, network language, virtuality.

Постановка наукової проблеми та її значення. Одним із напрямів сучасних досліджень у сфері лінгвістики є розгляд основних особливостей і закономірностей функціонування різних видів і типів дискурсів, а також їх специфіки в результаті взаємодії мовних та позамовних чинників.

Характеризуючи дискурси за функціонально-стильовим підходом, слід враховувати ознаки позамовні (сфера людської діяльності у суспільстві, сфера спілкування, функції мови і функції мовлення) і власне мовні (функціонально-стилістичне розшарування засобів мови).

Англійський лінгвіст Д. Крістал в монографії «Мовна революція» одним із факторів (найбільш значущих), що призвели до революційних перетворень у мові, назвав саме виникнення Інтернету [9, 64]. Виникнення Інтернету в другій половині ХХ ст. як абсолютно нового каналу передачі інформації і як засобу масової комунікації привела до появи особливих, притаманних тільки цьому середовищу, мережевих спільнот, віртуальних світів, культури в мережі, мережевої мови.

Об'єкт нашого дослідження – один із поширених на сьогодні різновидів дискурсу – комп'ютерний дискурс. Однак потрібно зазначити, що поняття «комп'ютерний дискурс» можна трактувати двояко. З одного боку, це будь-яке спілкування в комп'ютерних мережах, спілкування з використанням особливого роду сигналів – електронних сигналів комунікації. З іншого боку, комп'ютерний дискурс можна визначити як спілкування на тематику, пов'язану з комп'ютерами. Для нас актуальними є обидва підходи.

Метою статті є висвітлення функціонально-стильових особливостей комп'ютерного дискурсу. Досягнення поставленої мети передбачає виконання таких завдань:

- визначити особливості функціонування мережевої мови;
- окреслити способи формування мережевої ідентичності та презентації віртуальної особистості;
- проаналізувати умови та особливості комунікації в Інтернеті.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Віртуальний світ дав ученим гуманітарних дисциплін величезний пласт матеріалу для роботи. Електронне спілкування розглядається в роботах Ю. І. Шемакіна [8], Г. М. Маклюєна [6], О. Є. Войскунського [1],

О. М. Галичкіної [2]. Однак найбільш повний аналіз Інтернет-комунікації здійснив Д. Крістал [2]. Дослідник детально проаналізував кілька типів комп'ютерного дискурсу.

Електронна комунікація (ЕК) – соціальна інформаційна комунікація, каналом якої виступає електронне (цифрове) середовище. ЕК, яка здійснюється за допомогою комп'ютера (CMC, Computer-mediated communication), включає:

- 1) асинхронний конференц-зв'язок (conferencing):
 - електронна пошта (e-mail);
 - Інтернет-форуми (Internet forum або message board);
 - електронна дошка (BB, bulletin board);
 - групи новин (news groups);
 - списки розсилки (mailing lists);
- 2) синхронний конференц-зв'язок:
 - швидке повідомлення (IM, Instant Messaging);
 - чати (chat rooms);
 - відеоконференції (video conferencing);
 - голосові конференції (voice conferencing);
 - розподіл даних (data conferencing або white board);
 - розподіл прикладних програм (application sharing);
 - розподіл робочого столу (desktop sharing) [3, 221].

Спілкування в чатах, форумах, гостьових книгах, конференціях, електронною поштою є досить специфічним явищем, що стирає межі між усною і письмовою формою комунікації. Про це свідчить велика кількість дискурсивних слів, характерних для усної розмовної мови, власні способи передання інтонації й емоцій. Письмовий комп'ютерний дискурс втрачає частину змісторозділових засобів, притаманних усній комунікації, насамперед, інтонацію, міміку й жести (ті засоби вираження, які передають емоційний компонент). При цьому стиснений, що економить зусилля і час відправника, віртуальний жанр не сприяє деталізації опису, яка притаманна традиційній письмовій мові (що могло б хоча б частково компенсувати брак паравербальних засобів). Веб-дискурс та дискурс електронної пошти дуже близькі до письмової мови, а в асинхронному й синхронному спілкуванні у віртуальному світі яскраво проявляються особливості нового виду дискурсу, що сполучає в собі ознаки усного та письмового мовлення, цей тип дискурсу і є новим поліаспектним різновидом мови.

Здебільшого в Інтернеті процес комунікації підтримується тільки текстовим обміном. Традиційний письмовий текст, потрапляючи в інформаційний простір, змінюється: він набуває гіпертекстової форми. Гіпертекст, об'єднаний у єдине функціональне ціле за допомогою системи міжтекстових переходів, – це одночасно і зручна візуальна форма, яка може бути адекватно сприйнята з екрану монітора, і реалізація переваг комп'ютерних технологій, що дають змогу матеріалізувати інтертекстуальність.

Мова, що використовується в комп'ютерному дискурсі, має особливості функціонування – письмову форму. Письмова мова в сфері Інтернет-комунікації характеризується адаптацією засобів розмовної мови (інтонація, тон) до письмової форми за допомогою паралінгвістичних засобів (малюнок, фотографія, шрифт, колір, графічні символи та ін.).

Нова фактура мови в електронній комунікації (матеріал мови, оброблений засобами мови для створення мовних знаків) пов'язана з високим ступенем інтерактивності, маніпулятивності, мультимедійності, гіпертекстом, оперативністю.

Активний розвиток інформаційних технологій і впровадження їх у повсякденне життя людей висунуло проблеми взаємодії людини і комп'ютера на перший план. Перевагою комп'ютера як мовної машини є здатність маніпулювати лінгвістичними знаками, яким приписують певний сенс [8, 3]. Сучасний комп'ютерний дискурс нагадує «кириличну латиницю» [1]. «Вперше після 1920 років російська абетка потіснена латиницею. Особливо це помітно в пересічних «віртуальних просторах» – рекламному бізнесі, індустрії комп'ютерних ігор та Інтернеті» [4].

На сьогодні немає чітких норм вживання мовних засобів у сфері електронної комунікації. Однак слід звернути увагу на небезпеку розмивання орфографічних, граматичних і лексико-стилістичних норм в усному мовленні, руйнування кордонів уже наявних жанрів, оскільки вплив електронної комунікації поширюється на щоденне спілкування.

Іноді демонстративне нехтування правилами орфографії перетворює текст на свого роду фонетичну транскрипцію. Сформований нині стиль Інтернет-повідомлення переносить риси розмовності й заниженості, характерні для чату, в тексти більш «високих» Інтернет-жанрів: інформаційних і наукових.

Проаналізувавши наявні роботи, присвячені визначенню специфічних ознак комп'ютерного дискурсу [2, 7], слід виділити такі комунікативні особливості комп'ютерного дискурсу, як:

1. Наявність електронного каналу передачі. Одним із ключових елементів будь-якої моделі комунікації є канал передачі, оскільки він надає адресантові та адресатові засоби для створення і сприйняття повідомлення. У комп'ютерній комунікації використовується штучний канал передачі, де з одного боку міститься комп'ютер, а з іншого – сучасні технології зв'язку. Західні дослідники визначають цей вид комунікації терміном «комп'ютерно-опосередкована комунікація» (*Computer-Mediated Communication*).

2. Опосередкованість. Ця характеристика комп'ютерного дискурсу впливає з самого терміна «комп'ютерно-опосередкована комунікація», оскільки спілкування між учасниками комп'ютерної комунікації відбувається за допомогою технічних, електронних засобів зв'язку.

3. Дистанційність. Комп'ютерний дискурс характеризується віддаленістю учасників комп'ютерної комунікації один від одного і, як правило, браком безпосереднього візуального контакту між ними.

4. Гіпертекстуальність. Традиційний письмовий текст у мережевому інформаційному просторі змінюється і набуває гіпертекстової форми. Так, наприклад, звичайний текст, який надруковано на папері, добре пристосований лише для двовимірного сприйняття потоку інформації – зліва направо, зверху вниз. У комп'ютерному дискурсі тексти становлять гіпертекстову систему, що складається з вузлів (інформаційних одиниць) і заданих на них асоціативних зв'язків. Це породжує три- або навіть *n*-вимірний інформаційний простір і створює інформаційне середовище, яке подібне до глибинної структури переробки ідей людським мозком.

5. Віртуальність. Сучасну культуру називають «культурою реальної віртуальності», яку створено з комунікаційних процесів, в основі яких лежить виробництво та споживання знаків. Люди живуть у символічному середовищі і взаємодіють опосередковано через це середовище. Таким чином, під віртуальністю розуміється знаковий, символічний характер комп'ютерно-опосередкованої взаємодії.

6. Анонімність учасників. Анонімність спілкування в Інтернеті можна назвати його основною рисою через труднощі, а часом і неможливість здійснювати спостереження чи контроль. Учасники комп'ютерної комунікації спілкуються в режимі реального часу, але вони майже нічого не знають один про одного, окрім псевдоніма і тієї інформації, яку учасник повідомляє сам про себе.

7. Креативність учасників. Ні віртуальність, ні дистанція, а ще меншою мірою анонімність, не позбавляють комп'ютерне спілкування креативного моменту. Навпаки, вони створюють сприятливі умови для особистого залучення учасників у комунікативну взаємодію, надаючи людині максимум можливостей не просто для створення свого образу, а й для створення свого власного нового світу.

8. Креолізованість. Це означає, що в текстах, які представлено в електронному вигляді, використовуються не лише лінгвістичні, а й паралінгвістичні засоби, наприклад, малюнок, фотографія, а також використовуються різні шрифти, кольори, графічні символи тощо.

9. Передача емоцій та інших невербальних засобів за допомогою «смайликів». Незважаючи на опосередкований характер комп'ютерного дискурсу і брак прямого, візуального контакту між його учасниками, комп'ютерна комунікація може бути доволі емоційною, і для цих цілей використовуються не лише вербальні, а і невербальні засоби, до яких можна віднести передачу емоцій, міміки за допомогою «смайликів», які являють собою поєднані в певному порядку знаки пунктуації. При розгляді «смайликів» під кутом 90 % вони стають схожими на «личка», що відображають ті чи інші емоції, наприклад:

- :-) – радість.
- :-(– прикрість.
- :-1 – байдужість.
- 8-O – подив.
- `:-) – легке здивування.

- :-Т – наполегливість.
- :-Е – злість.
- 8 - [] – страх.

10. Типова неоднорідність. Основне розмежування типів дискурсів базується на протиставленні письмового та усного дискурсу. Подібно до них, комп'ютерний дискурс може бути персональним, або особистісноорієнтованим (листування електронною поштою, спілкування в чатах), та інституційним, або статусно орієнтованим (спілкування на конференціях, участь у форумах, рекламно-інформаційні дошки оголошень).

11. Жанрова неоднорідність. Поряд із типовою неоднорідністю, комп'ютерний дискурс характеризує і жанрове розмаїття. Можна виділити загальноінформаційні жанри (сайти електронних ЗМІ, сайти великих провайдерів Інтернет-послуг), науково-освітні та спеціальні інформаційні жанри (електронні наукові та навчальні видання, наприклад, монографії, наукові статті, інтерактивні навчальні курси), художньо-літературні жанри, що містять оцифровані твори світової класики, а також літературні твори, які з самого початку створюються для публікації лише в глобальній мережі, так звана «мережева література».

12. Комп'ютерна етика та етикет. Процес комунікації поділяється на окремі фрагменти – комунікативні акти. Класичною моделлю комунікативного акту є діалог як комунікативна взаємодія щонайменше двох учасників. Учасники мають певний комунікативний статус, який виявляється, підтримується і обігрується в процесі комунікації за допомогою сукупності спеціальних прийомів і навичок, що можна визначити як етикет. Комп'ютерна комунікація також регулюється набором правил, які й називаються «Netiquette», або «мережний» етикет [2, 55].

Слід звернути увагу на ще одну особливість комп'ютерного дискурсу: його реалізація передбачає наявність не тільки технічних засобів, а й певних знань і навичок, що, природно, відображаються у використанні відповідної термінології. Специфічна комп'ютерна лексика стає «засобом самовираження учасників комунікації і служить зміцненню корпоративної єдності» [5, 57].

Ці властивості визначають специфічність спілкування в межах комп'ютерного дискурсу і відрізняють його від інших комунікаційних середовищ.

Висновки й перспективи подальших досліджень. Виникнення інформаційних технологій, а особливо поява Інтернету зумовили певні зміни мови, що обслуговує цю сферу. Вони настільки масштабні й глобальні, що деякі лінгвісти вже говорять про виникнення мережевої, або ж електронної, мови. У сучасних електронних середовищах відбувається дуже складна взаємодія усного та текстового аспектів комунікації, результатом якого є комп'ютерний дискурс із принципово новими структурними та стилістичними властивостями.

Перспективою подальших досліджень є потреба вияву й опису прагматичних засобів створення англomовного комп'ютерного дискурсу.

Список використаної літератури

1. Войскунский А. Е. Развитие речевого общения как результат применения Интернета [Электронный ресурс] / А. Е. Войскунский – 2001. – Режим доступа : <http://www.psynet.by.ru/index.html>.
2. Галичкина Е. Н. Специфика компьютерного дискурса на английском и русском языках : дис. ... канд. филол. наук / Е. Н. Галичкина. – Астрахань, 2001. – 208 с.
3. Гребнев А. Методология коммуникационной научно-образовательной среды / А. Гребнев // Телематика 2006 : тр. XIII Всерос. науч.-метод. конф. – СПб., 2006. – Т. 1 – С. 220–222.
4. Гусейнов Г. Другие языки. Заметки к антропологии русского Интернета: особенности языка и литературы сетевых людей [Электронный ресурс] / Г. Гусейнов. – Режим доступа : <http://nlo.magazine.ru/dog/tual/main8.html>.
5. Долуденко Е. А. Англицизмы в русскоязычном компьютерном жаргоне / Е. А. Долуденко // Лингвистика. Перевод. Межкультурная коммуникация. – Пятигорск, 1999. – С. 51–63.
6. Маклюэн Г. М. Понимание медиа: внешние расширения человека 2003 / Герберт Маршалл Маклюэн. – М. ; Жуковский : КАНОН пресс Ц ; Кучково поле, 2003. – 464 с.
7. Моргун Н. Л. Научный сетевой дискурс как тип текста : дис. ... канд. филол. наук / Н. Л. Моргун – Тюмень, 2002. – 23 с.
8. Шемакин Ю. И. Начала компьютерной лингвистики / Ю. И. Шемакин. – М. : Изд-во Моск. госуд. открытого ун-та АО «Росвузнаука», 1992. – 116 с.
9. Crystal D. The Language Revolution / D. Crystal. – Cambridge : Policy Press, 2004. – 272 p.

Статтю подано до редколегії
12.03.2012 р.